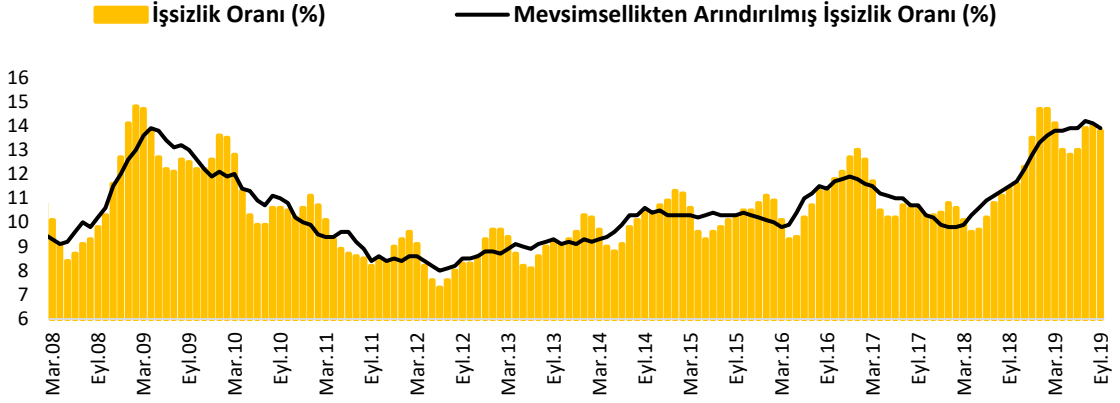

2019 yılının ilk dokuz ayında İşsizlik Oranı %13.8 oldu.

İşsizlik oranı tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de önemli makroekonomik göstergeler arasındadır. İşsizlik oranı bir ülke ekonomisinin istikrarı açısından önemli bir gösterge olmasının yanında sosyal açıdan da oldukça önem arz etmektedir. Bu haftaki raporumuzda 2018 yılının ikinci çeyreğinde yeniden çift hanelere yükselen işsizlik oranını değerlendireceğiz.

Grafik.1

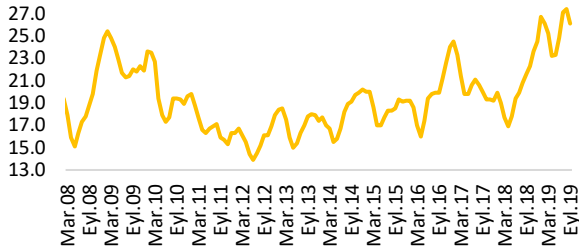

Kaynak: TÜİK

2019 yılına %14.7 ile son on yılın en yüksek seviyesinde başlayan yıllık işsizlik oranı Nisan-Mayıs aylarında bir miktar geri çekilmesine karşın yeniden yükseliş trendine girmiş ve Eylül ayında %13.8 olmuştur (Grafik.1). Aynı dönemde tarımdışı işsizlik oranı yıllık bazda 2.9 puan artışla %16.4 olmuştur. Türkiye genelinde işsiz sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre 817 bin kişi artarak 4 milyon 566 bin kişiye yükselirken, istihdam oranı aylık 0.2, yıllık 1.7 puanlık azalışla %46.1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde istihdama katılım oranı ise 2018 yılının Eylül ayına göre 0.5 puan gerileyerek 53.5 olmuştur. Eylül ayında mevsimsellikten arındırılmış işsizlik oranı ise bir önceki aya göre hafif gerileme kaydetmesine karşın, bir önceki yılın aynı dönemine göre 2.4 puan artarak yaklaşık on yılın en yüksek seviyesi olan %13.9 seviyesinde gerçekleşti. Mevsimsellikte arındırılmış işsizlik oranı Ağustos ayında son on yılın en yüksek seviyesi olan 14.2 seviyesinde gerçekleşmişti.

Genç nüfusun işsizlik oranı artıyor.

Grafik.2: Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (%)

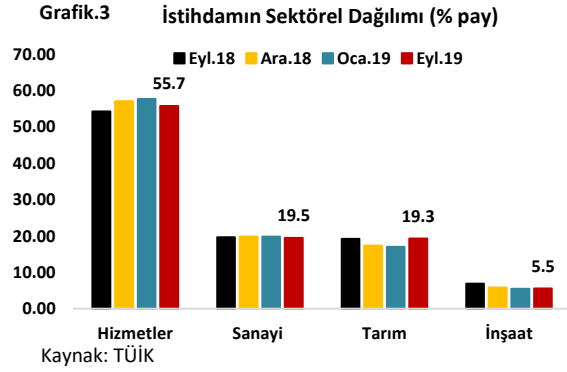

Kaynak: TÜİK

Genç nüfusun işsizlik oranı ise (Grafik. 2) bir önceki aya göre bir miktar iyileşmesine karşın bir önceki yılın aynı dönemine göre 4.5 puanlık artışla %26.1 olmuştur. 15-24 yaş arası genç nüfusun Eylül ayında bir önceki yıla göre 90 bin kişi azalmış olmasına rağmen işsizlik oranındaki 4.5 puanlık artış göstermesi dikkat çekmiştir. Rakamların ayrıtısına bakıldığında en yüksek artışın hem eğitimde hem istihdamda olan nüfusun işsizliğinden kaynaklandığı görülmüştür. Yoğun olarak üniversite öğrencilerinden oluşan hem eğitimde hem istihdamda olan genç nüfus grubunun, özel uzmanlık gerektirmeyen, düşük nitelikli istihdamındaki düşüşten kaynaklandığı söylenebilir. 2019 yılının Şubat ayında son on yılın en yüksek seviyesine yükselen genç nüfusun işsizlik oranının yaz aylarının gelmesiyle, gerilemesi de bu durumu desteklemektedir. Genç nüfus yaz aylarında özellikle turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Öte yandan, ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın daha çok inşaat ve hizmetler sektörlerine yansıdığı ve bahsettiğimiz genç nüfusun özellikle bu sektörlerde istihdam edildiği düşünüldüğünde, genç nüfusun işsizlik oranının ancak söz konusu sektörlerdeki iyileşmeyle birlikte toparlanacağını söyleyebiliriz. Eylül ayı itibarıyla gerilemeye başlayan genç nüfus işsizliğinin, yılın son çeyreğinde özellikle inşaat sektörünün hükümet politikalarıyla desteklenmesiyle yılsonunda bir miktar gerilemesi mümkün olacaktır.

Türkiye gibi sanayileşme sürecindeki gelişmekte olan ülke ekonomilerinde işsizlik oranının sosyal boyutu politika yapımcılar tarafından yakından takip edilmektedir. İşsizlik oranı eğitim, cinsiyet, yaş ve sektör gibi kategorilere göre belirgin farklılıklar göstermesi ve nitelikli işgücünün ülkelerin kalkınmasında giderek öneminin artması nedeniyle bu kavram sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal bir konu haline gelmiştir. Bu kapsamda otoriteler tarafından ilave istihdam politikaları geliştirilmekte ve istihdam odaklı yatırımlar yapılmaktadır. Ancak, modern sanayinin işsizlik sorununun gelişmiş ülkelere de yansımaya neden olduğu düşünüldüğünde, otoriteler tarafından uygulanan ya da planlanan tüm istihdam politikalarına rağmen, mevcut işsizlik rakamlarının küresel ticaret gelişmelerinden de etkilendiği göz ardı edilmemelidir. Üretici, yüksek maliyetli işçi ile yüksek maliyetli ürün üretmektense düşük işgücü maliyetli ülkelere hazır ürün ithal etmeyi tercih etmektedir.

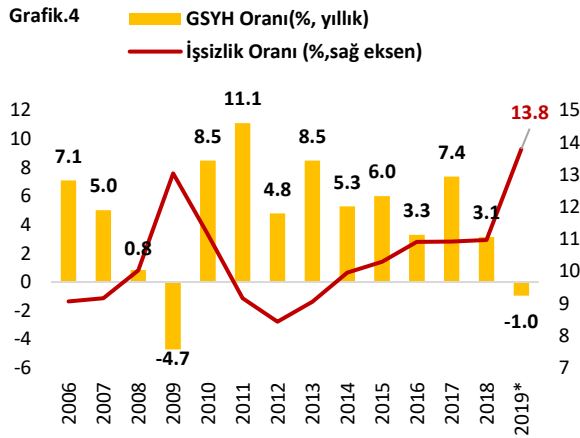
İnşaat sektöründeki iyileşmeler istihdamı destekleyecektir.

İstihdamın sektörel dağılımı (Grafik 3) incelendiğinde, 2018 yılı Ağustos ayında yaşanan kur ve faiz şoklarının ekonomi üzerinde yarattığı sert yavaşlamanın sektörlere yansımalarının, Eylül ayında itibariyle istihdam rakamlarına yansıdığını görüyoruz. Kur ve faizlerdeki sakinleşme Eylül ayında sektörel istihdam verileri üzerine olumlu yansımış ve finansal koşullardaki sıkılaşmaya son derece duyarlı olan inşaat sektöründeki yavaşlamanın bir miktar sınırlandırıldığı görülmüştür. Ancak, 2018 ve 2019 yılları için ilk dokuz aylık istihdam rakamlarına bakıldığında inşaat sektörü istihdamının bir önceki yılın aynı dönemine göre %24.2'lik sert düşüş kaydettiği dikkat çekmiştir. Ancak yukarıda da

bahsettiğimiz gibi kamu otoritesi tarafından, ekonomideki dengelenmenin sağlanması amacıyla yapılan sektörel desteklemeler inşaat sektörü istihdamını bir miktar iyileştirebilir. Öte yandan, Eylül ayında tarımsal faaliyetleri yoğunluğunun devam etmesinden dolayı tarım sektörü istihdamı gücünü korumuş ve tarım sektörünün istihdam içindeki payı, bir önceki aya göre bir miktar gerilese de, yılbaşından bu yana 2.3 puan artarak %19.3 olmuştur. Ocak ayına göre belirgin gerileme kaydeden toplam istihdamın yoğun kısmını oluşturan hizmet sektörünün istihdam içindeki payı Eylül ayı itibariyle %55.7 olmuştur. Ayrıca, istihdamın sektörel dağılımına ilk dokuz aylık toplam bazında bakıldığında, tarım ve sanayi istihdamının bir önceki yıla göre ciddi bir değişim sergilemediği ancak inşaat sektörünün istihdam içindeki payının 1.57 puanlık düşüş kaydettiği görülmüştür. Sektörü canlandırmaya yönelik hükümet politikalarının yanı sıra faizlerdeki düşüşler ve kurdaki dengelenme önümüzdeki dönemlerde söz konusu sektör istihdamının iyileşmesine destek olacaktır.

İlk üç çeyrekte %1 küçülen Türkiye'de işsizlik %13.8 oldu.

Büyüme ve işsizlik oranı birbirine bağlı ve Türkiye ekonomisi için oldukça önemli iki kavramdır. Kriz dönemlerinde sermaye stoku ve yatırımlar azalması nedeniyle ekonomik aktivitedeki dalgalanmalardan işgücü piyasası doğrudan etkilenmektedir. Büyümedeki seyir bireylerin refah seviyelerinin yanı sıra yeni üretim tesislerinin kurulması ve istihdam alanlarının açılması beklentisine yansımaktadır. 2008 küresel kriz sonrası dönemde gelişmiş ülke merkez bankalarının uyguladığı genişleyici para politikalarının yarattığı bol likidite ortamında gelişmekte olan ülkelerde büyüme hızları artmış ve kriz döneminde yükselen işsizlik oranları bir miktar azalmıştır. Ancak gelişmiş ülke merkez bankalarının daraltıcı para politikası adımları sermaye akımının gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere yönelmesine ve gelişmekte olan ülkelere büyümelerin yavaşlamasında etkili oldu. Ucuz borçlanma imkanının

olduğu küresel kriz sonrası döneminin ardından yabancı para borçlanmanın maliyetinin artması ve yurtiçi finansal koşullardaki sıkılaşma nedeniyle ekonomik aktivitede yaşanan azalış işsizliğin de artmasına neden olmuştur. Böylece, 2008 küresel krizinde sert bir şekilde yavaşlayan ekonomik aktivite işsizlik oranının 2009 yılında %14.8 seviyesine (Grafik 4) kadar yükselmesinde etkili olmuş, takip eden dönemde yavaş yavaş düşüş yaşayan işsizlik oranı 2013 yılı itibarıyla tekrar yükselişe geçmiştir. 2017 yılında yaşanan %7.4'lük büyüme ile ekonomik aktivitede yaşanan belirgin canlanma nedeniyle işsizlik oranı hızla gerilemiş,

ancak 2018 yılına gelindiğinde, ekonominin ülkedeki üretim kaynaklarıyla enflasyonda artışa neden olmadan ulaşılabilir en yüksek GSYH seviyesi anlamına gelen potansiyel GSYH'nın (Türkiye için potansiyel büyüme oranı:%4.5) altında büyüme kaydetmesi nedeniyle işsizlik oranı tekrar yükselmeye başlamıştır. Söz konusu yükselişte 2018 yılının ağustos ayında yaşanan kur artışı ve finansal koşullardaki sıkılaştırmanın olumsuz etkisiyle üretimde aramalı ve hammadde girdi oranı yüksek olan sektörlerde maliyetlerin artması da belirleyici olmuştur. İşsizlik oranı 2019 yılında ise küresel kriz dönemi seviyesinde gördüğü seviyelere yaklaşmıştır. 2019 yılının ilk üç çeyreğinde %1 küçülme kaydeden Türkiye'de yılın ilk dokuz ayı itibarıyla işsizlik oranı %13.8 olmuştur. (Grafik.4) 'Yeni ekonomi Programı' kapsamında 2019 yılında Türkiye ekonomisinin %0.5 büyüme kaydedeceği hedefi göz önüne alındığında, işsizlik oranlarındaki gerileme trendinin devam edeceğini düşünüyoruz.

Sonuç olarak,

2019 yılının ilk üç çeyreğinde %1 küçülen Türkiye'de aynı dönemde işsizlik oranı %13.8 olmuştur. 2017 yılında, %4-%5 civarındaki potansiyel büyümenin üzerinde %7.4 büyüyen Türkiye ekonomisinde işsizlik oranı yükselişine ara vererek %10.9 seviyesinde sabit kalmıştı. Ancak 2018 yılında %2.6 ile potansiyel büyümesinin altında büyüme kaydedilmesinin etkisiyle işsizlik oranı sınırlı da olsa yükselerek %11 olmuştur. 2018 yılındaki yavaşlamanın işsizlik oranı üzerindeki etkisinin 2019 yılı ilk çeyreğinde hissedilmeye başlamıştı. Bu kapsamda, ekonomik aktivitedeki değişimlerin işsizlik oranına geç yansıdığı göz önüne alındığında, büyüme oranlarında 2017 ve 2018 yıllarında yaşanan ekonomik yavaşlamanın da 2019 yılındaki işsizlik oranı artışlarında etkili olduğunu düşünüyoruz. Türkiye'de genç nüfus oranının yüksek olduğunu göz önüne alarak işsizlik probleminin önemli bir konu olduğunu düşünen ekonomi yönetiminin bu konunun çözümünde büyüme odaklı politikaları öne çıkarmalarının istihdamı yüksek oranda destekleyeceğini düşünüyoruz. Enflasyonist baskıların azalması ve TCMB'nin adımlarının ardından faiz oranlarındaki geri çekilmeler, ekonomik aktivitenin canlanmasına neden olarak istihdamı destekleyecektir. 2018 yılının Mart ayından 2019 yılının Ağustos ayına kadar yükseliş trendinde olan mevsimsellikten arındırılmış işsizlik oranının da Eylül ayında yeniden düşmeye başlaması da bu düşüncemizi desteklemektedir. 2020-2022 Yeni Ekonomi Programı kapsamında 2020 yılı ve sonrasında Türkiye ekonomisinin %5 büyüme kaydedeceği hedeflenirken, işsizlik oranının 2020 itibarıyla ciddi gerileme kaydedeceği ve 2022 itibarıyla tek haneli rakamlara düşeceği öngörülmektedir.

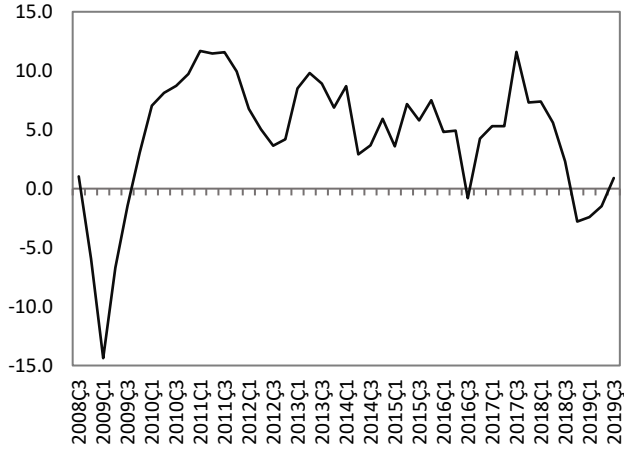
Haftalık Veri Takvimi (23 – 27 Aralık 2019)

Tarih	Ülke	Açıklanacak Veri	Önceki	Beklenti
23.12.2019	ABD	Dayanıklı Mal Siparişleri (Kasım, öncül)	%0.5	%1.5
		Chicago Fed Aktivite Endeksi (Kasım)	-0.71	-0.31
	Japonya	Öncül Göstergeler Endeksi (Ekim)	91.8	--
24.12.2019	ABD	Richmond Fed İmalat Endeksi (Aralık)	-1	1
25.12.2019	--	--	--	--
26.12.2019	Türkiye	Reel Kesim Güven Endeksi (Aralık)	105.9	--
		İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (Aralık)	%77.2	--
	ABD	Haftalık İşsizlik Maaş Başvuruları	234 bin kişi	220 bin kişi
27.12.2019	Japonya	Perakende Satışlar (Kasım)	-%8.2	-%1.9
		İşsizlik Oranı (Kasım)	%2.4	%2.4
		Sanayi Üretimi (Kasım, öncül, y-y)	-%7.7	-%8.3

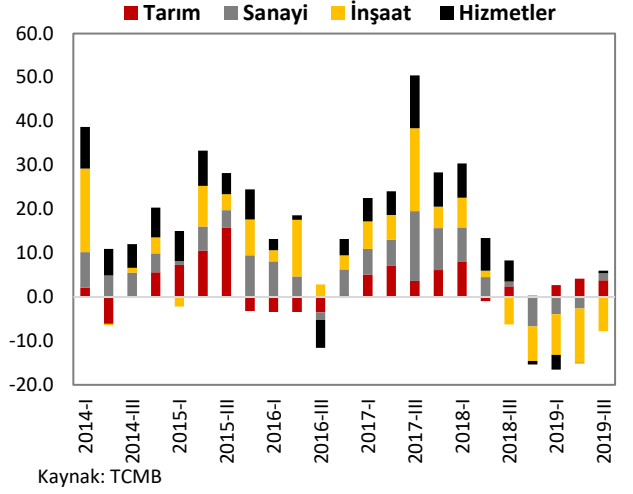
TÜRKİYE

Türkiye Büyüme Oranı

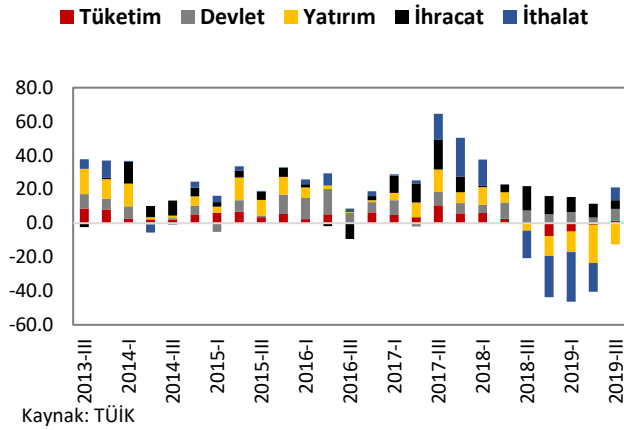
Reel GSYH (y-y, %)

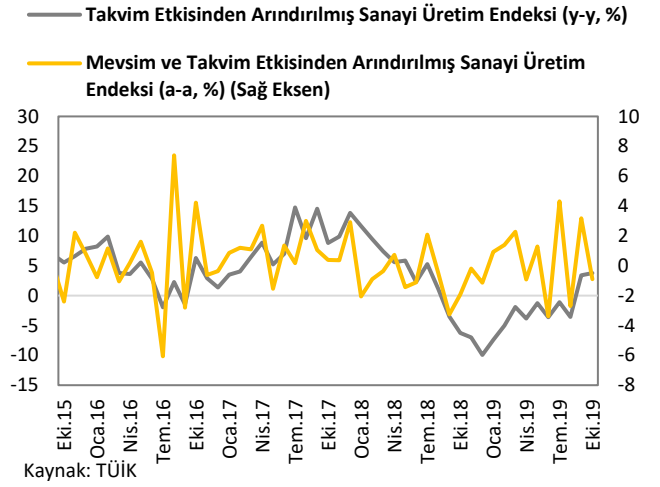
Sektörel Büyüme Hızları (y-y, %)

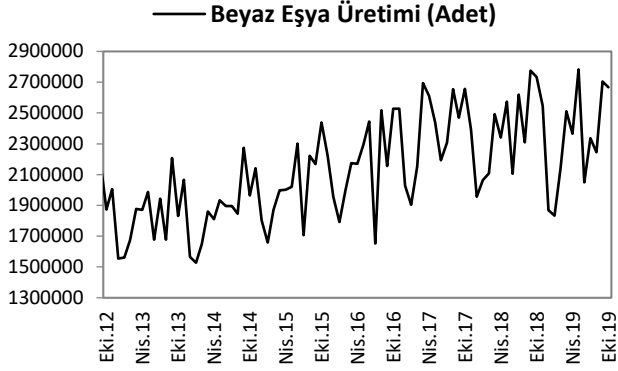
Harcama Bileşenlerinin Büyüme Hızları (y-y, %)

Sanayi Üretim Endeksi

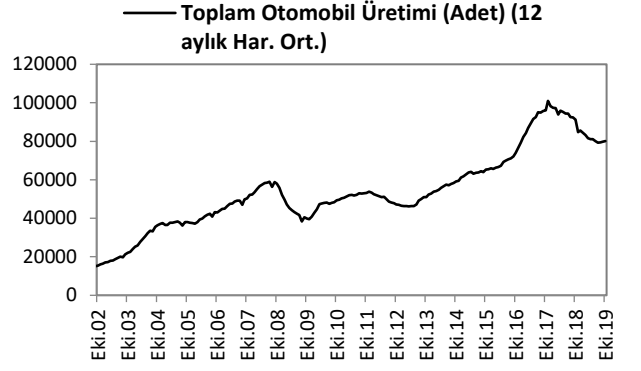

Beyaz Eşya Üretimi

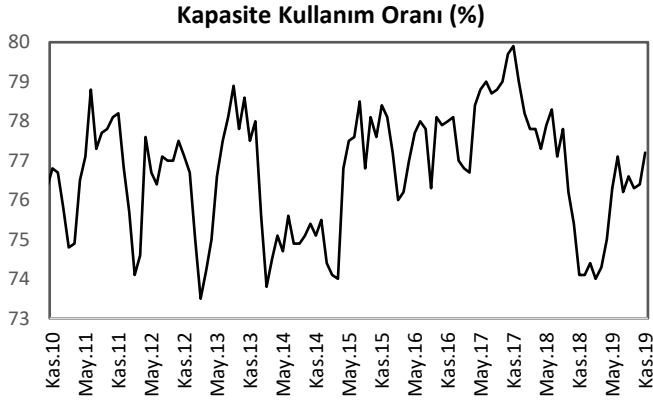
Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Toplam Otomobil Üretimi

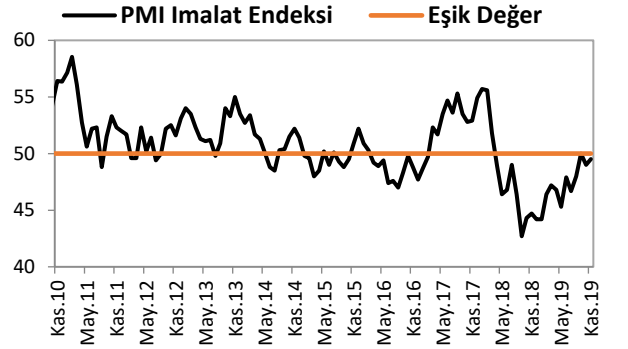
Kaynak: OSD, VakıfBank

Kapasite Kullanım Oranı

Kaynak: TCMB

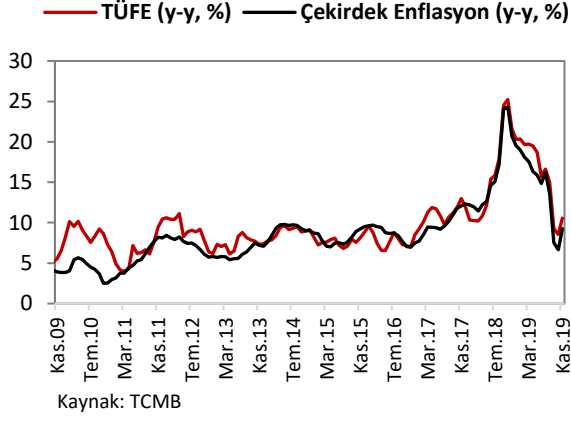
PMI Endeksi

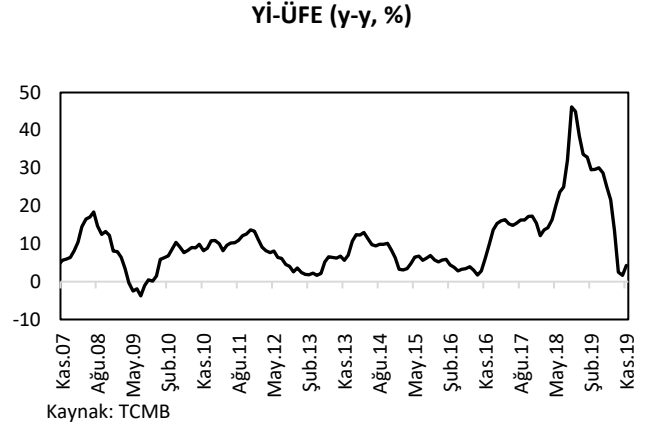
Kaynak: Reuters

ENFLASYON GÖSTERGELERİ

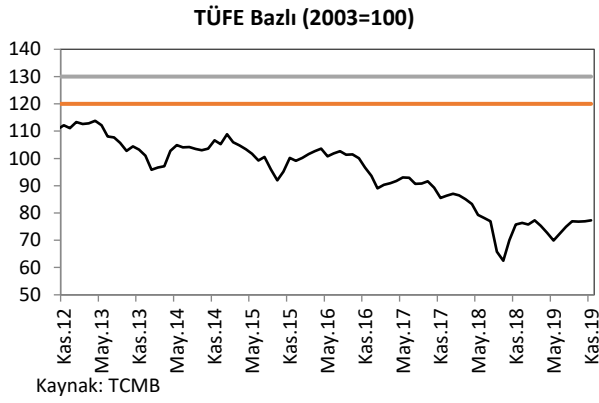
TÜFE ve Çekirdek Enflasyon

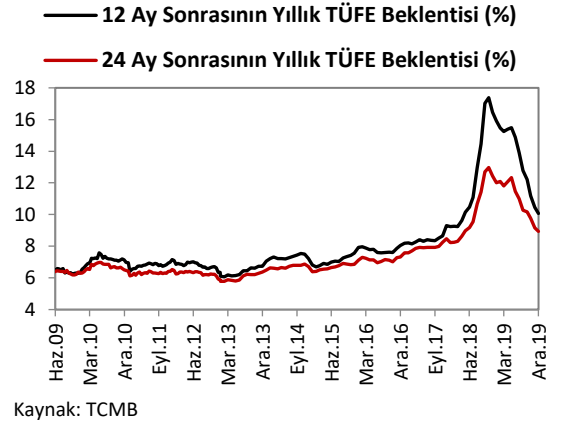
Yİ-ÜFE

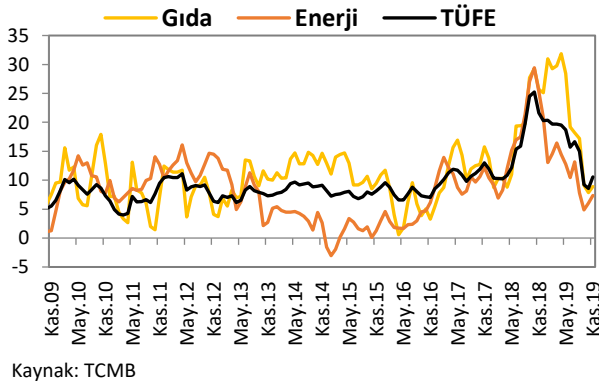
Reel Efektif Döviz Kuru

Enflasyon Beklentileri

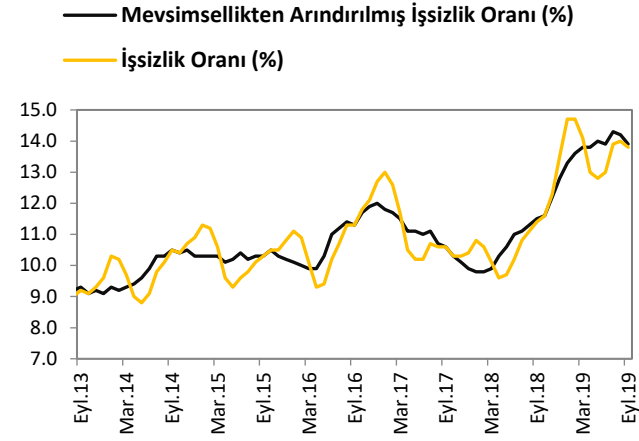

Gıda ve Enerji Enflasyonu (y-y, %)

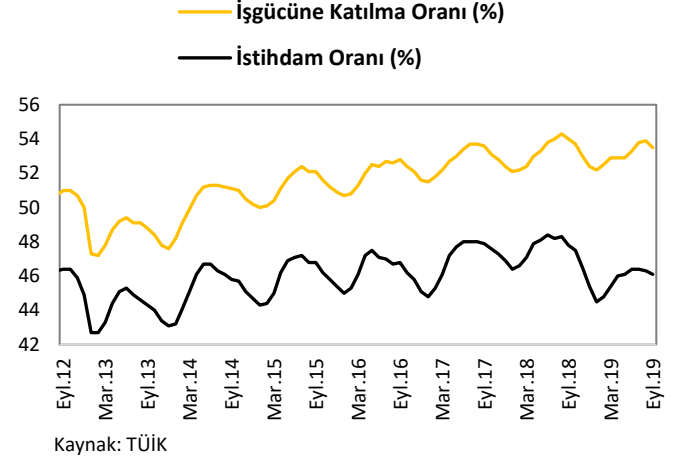

İŞGÜCÜ GÖSTERGELERİ

İşsizlik Oranı

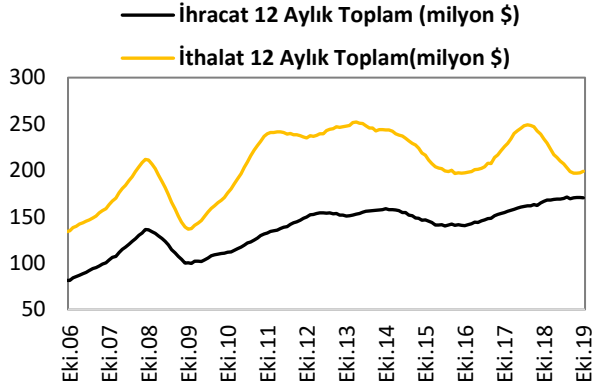

İşgücüne Katılım Oranı

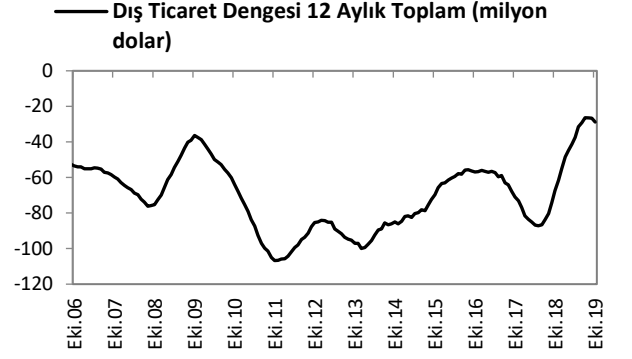
DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ

İthalat-İhracat

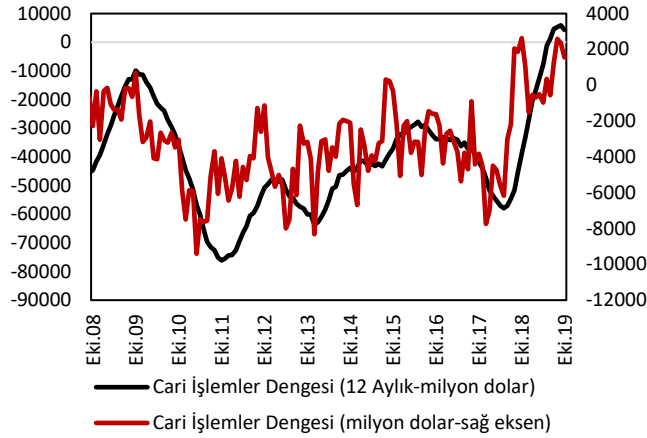
Kaynak: TCMB

Dış Ticaret Dengesi

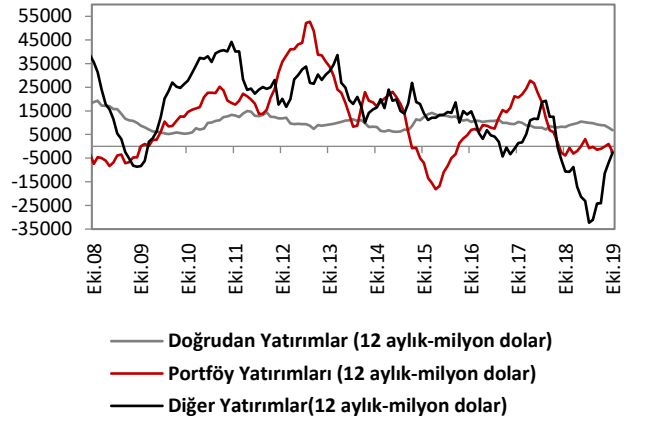
Kaynak: TCMB

Cari İşlemler Dengesi

Kaynak: TCMB

Sermaye ve Finans Hesabı

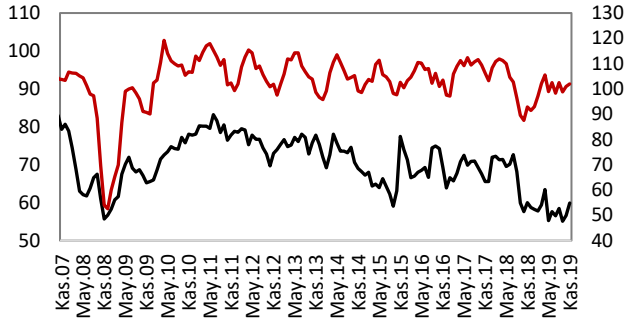

Kaynak: TCMB

TÜKETİM GÖSTERGELERİ

Tüketici Güveni ve Reel Kesim Güveni

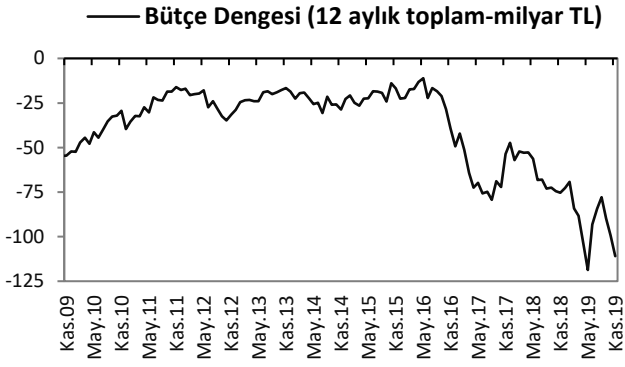
— Tüketici Güven Endeksi (mevsimsellikten arındırılmış)
— Reel Kesim Güven Endeksi (sağ eksen)

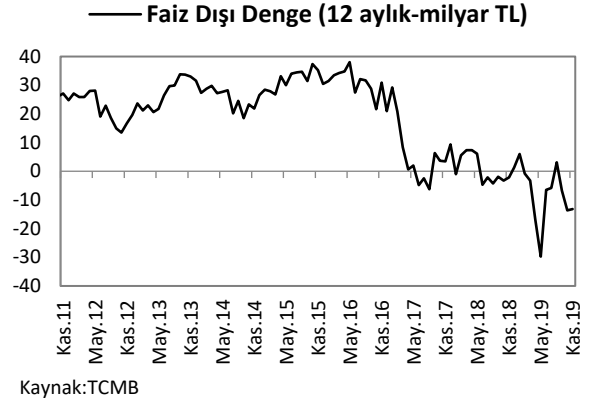
Kaynak: TCMB

KAMU MALİYESİ GÖSTERGELERİ

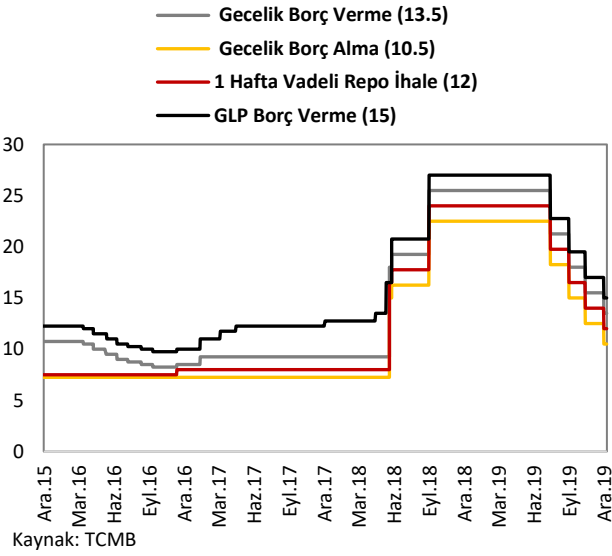
Bütçe Dengesi

Faiz Dışı Denge

TCMB Faiz Oranları

Türkiye Makro Ekonomik Görünüm

Reel Ekonomi					
	GSYH (Cari Fiyatlarla, milyon TL)	GSYH Büyüme Oranı (zincirleşmiş hacim endeksi, y-y, %)	İşsizlik Oranı (%)	Sanayi Üretim Endeksi (y-y, %) (takvim etkisinden arındırılmış)	Kapasite Kullanım Oranı (%)
2017	3,110,650	7.5	10.9	9.0	78.5
2018	3,724,388	2.8	11.0	1.3	76.8
Son Yayınlanan	1,145,099 (Ç3)	0.9 (Ç3)	13.8 (Eylül)	3.8 (Ekim)	77.2 (Kasım)
İyat Gelişmeleri (y-y, %)					
	TÜFE	Çekirdek TÜFE	Yİ - ÜFE		
2017	11.92	12.30	15.47		
2018	20.30	19.53	33.64		
(2019 Kasım)	10.56	9.25	4.26		
Parasal Göstergeler (Milyon TL)					
	M1	M2	M3	Emisyon	TCMB Brüt Döviz Rezervleri (Milyon \$)
2017	449,632	1,624,675	1,675,831	119,198	84,110
2018	512,524	1,940,590	1,988,305	123,371	71,980
Son Yayınlanan (13.12.2019)	676,199	2,387,355	2,507,238	141,369	77,898
Faiz Oranları (%)					
	TCMB O/N (Borç Alma)	TCMB O/N (Borç Verme)	TCMB Haftalık Repo	TRLIBOR O/N	
2017	7.25	9.25	8.00	13.38	
2018	22.50	25.50	24.00	24.38	
Son Yayınlanan (23.12.2019)	10.50	13.50	12.00	11.28	
Mal Ticareti ve Cari Denge (Milyar \$)					
	Cari İşlemler Dengesi	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Dengesi	
2017	-47.3	233.8	157.0	-76.8	
2018	-27.8	223.0	168	-55.1	
Son Yayınlanan	1.55 (Ekim)	17.47 (Ekim)	15.66 (Ekim)	-1.81 (Ekim)	
Borç Stoku Göstergeleri (Milyar TL)					
	Merkezi Yön. İç Borç Stoku	Merkezi Yön. Dış Borç Stoku	Kamu Net Borç Stoku		
2017	468.6	291.3	262.2		
2018	563.4	341.0	507.1		
Son Yayınlanan	722.207 (Kasım)	551.980 (Kasım)	591.4 (Ç2)		
Kamu Maliyesi (Milyar TL)					
	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi	Faiz Dışı Denge	
2017 (Kasım)	56.67	65.15	8.48	13.63	
2018 (Kasım)	74.30	81.86	7.57	14.80	
2019 (Kasım)	75.5	83.3	7.8	15.2	
Rasyolar (%)					
	Bütçe Açığı/GSYH	Brüt Dış Borç Stoku/GSYH	Cari Denge/GSYH		
	2.5 (Ç3)	61.9 (Ç2)	0.8 (Ç3)		

Cem Erođlu	Müdü	cem.eroglu@vakifbank.com.tr	0216-724 30 80
Fatma Özlem Kanbur	Müdü Yardımcısı	fatmaozlem.kanbur@vakifbank.com.tr	0216-724 30 83
Naime Dođan Eriş	Uzman	naimedogan.eriş@vakifbank.com.tr	0216-724 30 82
Bilge Pekçađlayan	Uzman	bilge.pekcaglayan@vakifbank.com.tr	0216-724 30 84
Sinem Ulusoy Kasap	Uzman	sinemulusoy.kasap@vakifbank.com.tr	0216-724 30 86
Selin Mumcu	Uzman Yardımcısı	selin.mumcu@vakifbank.com.tr	0216-724 30 88

Bu rapor Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan sağlanan bilgiler kullanılarak hazırlanmıştır. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. bu bilgi ve verilerin doğruluğu hakkında herhangi bir garanti vermemekte ve bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan dolayı sorumluluk kabul etmemektedir. Bu rapor sadece bilgi vermek amacıyla hazırlanmış olup, hişbir konuda yatırım önerisi olarak yorumlanmamalıdır. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. bu raporda yer alan bilgilerde daha önceden bilgilendirme yapmaksızın kısmen veya tamamen değişiklik yapma hakkına sahiptir.